

DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2025.04.081>Руденко Л. Г.
Бочковська А. І.,

0000-0001-5213-4973,

Лейберюк О. М.
Вишня М. М.

0000-0002-0931-5055,

0000-0002-0611-0935

Інститут географії Національної академії наук України, Київ

Регіональні зміни розселення міського населення України за 125 років (картографічний аналіз трендів)

УДК 314"1897/2022":911.375:912:528.9(477)(045)

З часу проведення першого Всеросійського перепису населення 1897 р. відбулись великі зміни в розселенні міського населення на території сучасної України, що проявилось в його чисельності, густоті міських поселень і густоті міського населення. Окремо досліджені тренди змін густоти міського населення в межах міст України за період 1989–2022 рр. Метою даного дослідження є виявлення регіональних відмінностей в Україні на основі показників густоти міської мережі, густоти міського населення та міст за період 1897–2022 рр. Отримані результати дослідження базуються на основі даних переписів та статистичних даних, що дозволило укласти 32 тематичні карти за визначеними темами: густоти міського населення відповідно переписам населення, абсолютних змін міського населення між переписними датами, густоти міських поселень на дати переписів населення, змін густоти міських поселень між датами переписів населення, густоти населення в містах. Побудована серія карт дозволила виявити основні територіальні зміни динаміки міської мережі на рівні адміністративних районів України. Окремо досліджені тренди змін густоти міського населення в межах міст України періоду 1989–2022 рр. Отримані картографічні результати для кожного з періодів дозволили виокремити 6 типів адміністративних районів.

Ключові слова: міські поселення, густота міського населення, густота міських поселень, густота населення в містах, адміністративні райони, картографічний аналіз, регіональні відміни, ГІС.

Актуальність теми дослідження

Зміни міського розселення в Україні протягом більше ніж 125 років зазнали суттєвих змін, як у кількісному, так і у просторовому відношенні. Такі процеси обумовлювались різними чинниками: геополітичними, соціальними та економічними

факторами [1]. Відображення територіальних відмінностей просторової організації міських поселень проявляються через структуру, кількість міських поселень, чисельність міського населення, їхніх регіональних показників, а також у ретроспективній динаміці на цьому відтинку

Цитування:

Руденко Л. Г., Бочковська А. І., Лейберюк О. М., Вишня М. М. (2025). Регіональні зміни розселення міського населення України за 125 років (картографічний аналіз трендів). *Український географічний журнал*, 4 (132), 81–89. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2025.04.081>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025.

Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

спостережень. Фактологічно це підтвержується даними переписів населення на території України — від першого Всеросійського перепису населення (1897 р.) та шостого Австро-Угорського (1910 р.) до Першого Всеукраїнського перепису 2001 р. [2–4]. Інформацію періоду 2001–2022 рр. забезпечено даними Державної служби статистики України.

Означені міжпереписні періоди відрізнялись в Україні різними адміністративними одиницями [5], що відображалось у їх площах, чисельності тощо. Відповідно й підходи до виділення міських поселень також різнились, що безпосередньо впливало на їх кількість та загальну людинність міських поселень. Тобто у таких умовах дослідження з розвитку міської мережі протягом такого відтинку часу стає важким завданням:

- 1) динамічна мережа міських поселень;
- 2) зміна адміністративного територіального устрою в різні періоди, контроль інших держав над територіями.

У таких умовах раціональним є підхід з оцінки розвитку міської мережі в межах сучасних адміністративних одиниць, що може бути реалізованим на рівні адміністративних районів та забезпечує загальний рівень покриття усєї території України. Рівень областей України в цьому дослідженні не може бути використаний через досить загальний рівень розкриття просторових змін розвитку міської мережі та достатній рівень вивченості [6], рівень громад не створює загального покриття для усєї території (станом на 2022 р. 624 громади були суто сільськими за своїм складом). Водночас сучасна міська мережа знаходиться в стані постійних трансформацій та після вторгнення рф в Україну є значною мірою порушеною у східних та південних регіонах, а їхні перспективи до відновлення наразі важко оцінити. Це й створює передумови для узагальнення попереднього стану та досвіду розвитку міської мережі, що може бути використаний у майбутньому для розробки нових концептуальних підходів в повоєнний період до формування міської мережі України та трансформації відповідності до можливих нових реалій.

Стан вивчення питання, основні праці

Проблеми вивчення міських систем розселення більшою мірою йдуть на перетині вивчення

загальних питань розселення населення, що простежується у дослідженнях закордонних і українських вчених. В Україні цим важливим напрямом приділяли значну увагу Ю. М. Білоконь, Д. І. Богорад, І. О. Горленко, А. І. Доценко, К. В. Мезенцев, В. І. Нудельман, Ю. І. Пітюренко, Г. П. Підгрушний, Ю. М. Палеха, М. І. Фашевський та ін. [6–11]. Дослідження міст нині мають різноманітний характер, від вивчення безпосередньої організації міського простору до організації міської системи розселення. Окремі роботи досліджують безпосередньо просторову динаміку мережі, що може охоплювати окремі історичні етапи та територіальні виділи. Однак системне відстеження змін регіонального та локального розселення населення, зокрема міського, за такий тривалий період проведено лише наразі у відділі картографії Інституту географії НАН України [1].

Мета дослідження

За мету дослідження було поставлено виявлення змін міської системи розселення на території сучасної України через показники просторового та локального розміщення міського населення та трансформації міської поселенської мережі за період 1897–2022 рр. Дослідження міст України нині має різний характер — від вивчення безпосередньої організації міського простору до організації міської системи розселення. В окремих роботах досліджувалась просторова динаміка мережі, що охоплювала окремі історичні етапи її розвитку та певні територіальні виділи.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням наукових результатів

Зважаючи на сучасні обставини воєнного часу, також зазначені передумови дослідження і потребах в інформації в подальшому виконанні робіт з відновлення та реконструкції мережі поселень України, нами проведено картографічний аналіз змін міської системи розселення в межах сучасних адміністративних районів 2020 р., виділених внаслідок реформи децентралізації та подальших адміністративних трансформацій [12–13]. Реконструкція різних історичних зрізів у межах сучасних адміністративних районів [14] дозволила певною мірою врахувати й порівняти «розміри й освоєність територій, густоту населення, і історичний досвід соціально-економічних міжрегіональних

зв'язків тощо» [5]. Зазначимо проте, що в практиці адміністративних перетворень майже не було комплексного застосування цієї системи показників.

Таким чином, у межах цих районів розроблено та укладено такі карти за роками переписів населення, починаючи з початку ХХ ст.:

- 1) карти густоти міського населення України відповідно датам його перепису — 9 карт;
- 2) карти змін чисельності міського населення України міжпереписними датами — 5 карт;
- 3) карти густоти міських поселень України — 9 карт;
- 4) карти змін густоти міських поселень України міжпереписними датами — 5 карт;
- 5) карти густоти населення в містах України та їх змін (1989–2022 рр.) — 4 карти.

Усього було укладено 32 карти. Окремі з них представлені на *рис. 1–4*.

При виборі масштабу і географічної основи карт враховано роботи попередніх років, а також можливості відображення якісних і кількісних показників, що розкривають їх змістовне наповнення. Як уже було згадано, обраними об'єктами картографування для всіх карт є міські поселення, які характеризуються через їх відображення в просторі завдяки прямим і опосередкованим показникам. Проведені експерименти підтвердили доцільність вибору картографічної основи карт у масштабі 1:5 000 000.

Отримані карти забезпечили проведення просторового картографічного аналізу змін густоти міського населення впродовж усього більш ніж столітнього розвитку мережі поселень. Оцінюючи загальну тенденцію змін густоти міського населення в період між 1897–2022 рр., ми отримали такі результати. При середніх показниках у 1897 р. у межах сучасних районів у 3,9 особи/км² у 2022 р. він зріс до 68,3 особи/км², що означає ріст густоти у 17,3 раза (*рис. 1*). Найменші зміни росту густоти міського населення по відношенню до початкових напочатку ХХ ст. спостерігаються у 26 районах (до 10 осіб/км²). У переважній більшості це райони прикордоння України з невеликою міською мережею або внутрішні райони, віддалені від основних міських центрів. Серед таких районів з показниками найнижчих змін — Новгород-Сіверський, Богодухівський, Березівський, Бериславський та Верховинський,

де зростання відбувалось до 5 осіб/км². У переважній більшості районів (51) зростання відбувалось у межах від 10 до 25 осіб/км², загалом це території, що знаходяться обабіч основних виробничих центрів (обласних центрів), а також основних транспортних артерій. Ще у 20 % районів відбувся ріст у межах 25–50 осіб/км² — це території, що утворюють мережу зв'язних просторів між основними центрами регіонів України. Найбільші показники зростання (понад 50 осіб/км²) спостерігалися в 36 районах, де розташовані більшість центрів, основні промислові райони Донецької, Дніпропетровської, Луганської обл., півдня Криму (Сімферопольський, Ялтинський, Феодосійський), основна портова інфраструктура України періоду до 2022 р. Найбільший ріст характерний для міст зі спеціальним статусом: м. Київ (3296 осіб/км²), м. Севастополь (5053 осіб/км²).

Середні показники густоти міських поселень у межах сучасних районів у 1897 р. складала 2,8 поселення на 10 тис. км² (у середньому 1 міське поселення), у 2021 р. — 18,1 (7 поселень) (*рис. 2*). Тобто в середньому густота міських поселень зросла на 15,3 міських поселення на 10 тис. км². У просторовому відношенні для всієї території України спостерігається ріст за цей період, окрім міст зі спеціальним статусом. Для території м. Київ суттєвих змін між 1897 та 2022 рр. не відбулось, до м. Севастополь було включено м. Балаклаву, що відобразилось у від'ємних показниках росту щільності. У 2/3 районів України спостерігались зростання густоти міських поселень на 10–25 поселень на 10 тис. км². Кількість районів з низькими зростаннями, до 10 поселень на 10 тис. км², нараховано 30. Просторово вони розташовані поблизу прикордонних територій і є внутрішніми районами в регіонах з високим розвинутим аграрним сектором. Окремі райони, що розташовані на узбережжі морів обмежені природними чинниками їх узбережжя.

У 11 районах спостерігається зростання до 25–50 поселень на 10 тис. км². Вони розташовані у Донецькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Київській, Львівській, Одеській та Харківській областях. Найбільші показники збільшення поселень спостерігаються у 13 районах. У них активно розвивалась промисловість. Це райони Донецької (5 районів) та Луганської (5 районів) областей, Харківський

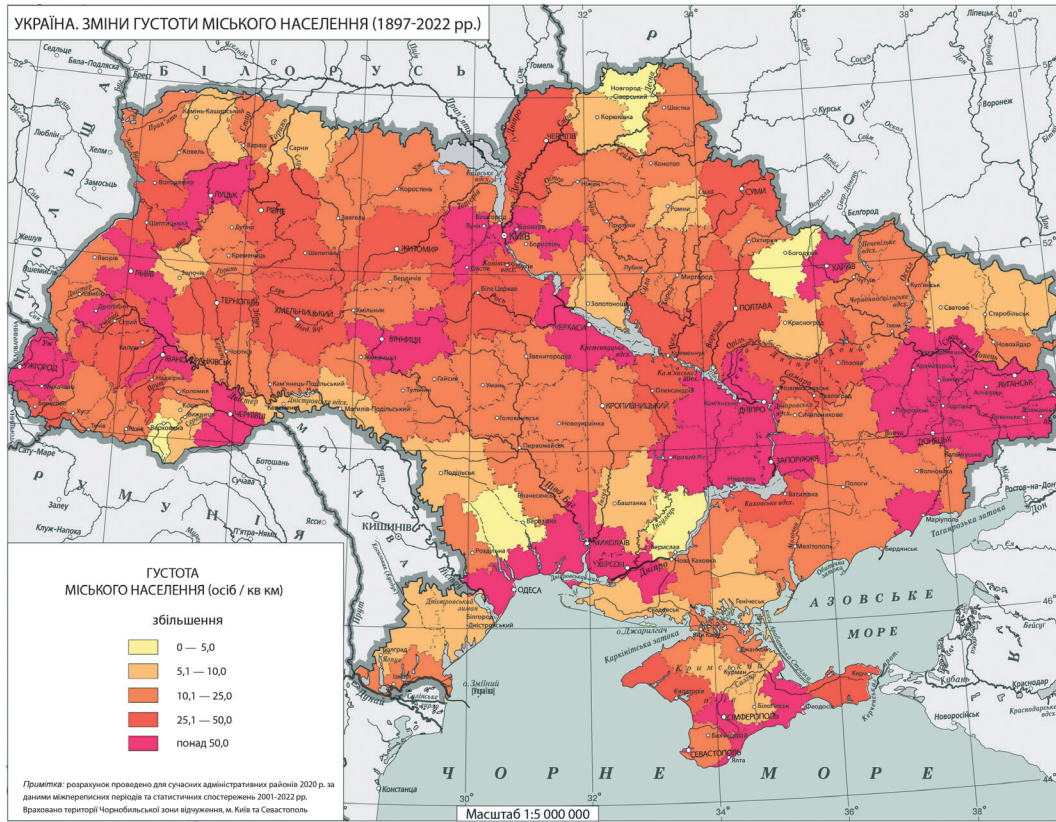

Рис. 1. Україна. Зміни густоти міського населення (1897–2022 рр.)

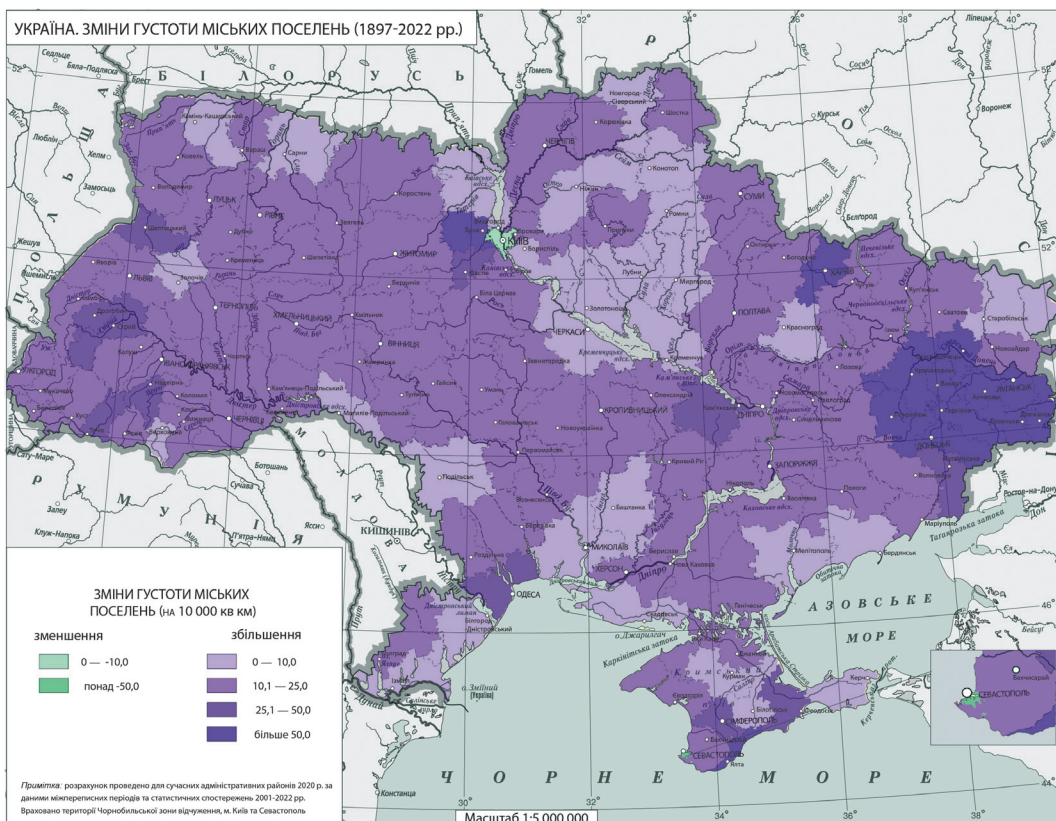

Рис. 2. Україна. Зміни густоти міських поселень (1897–2022 рр.)

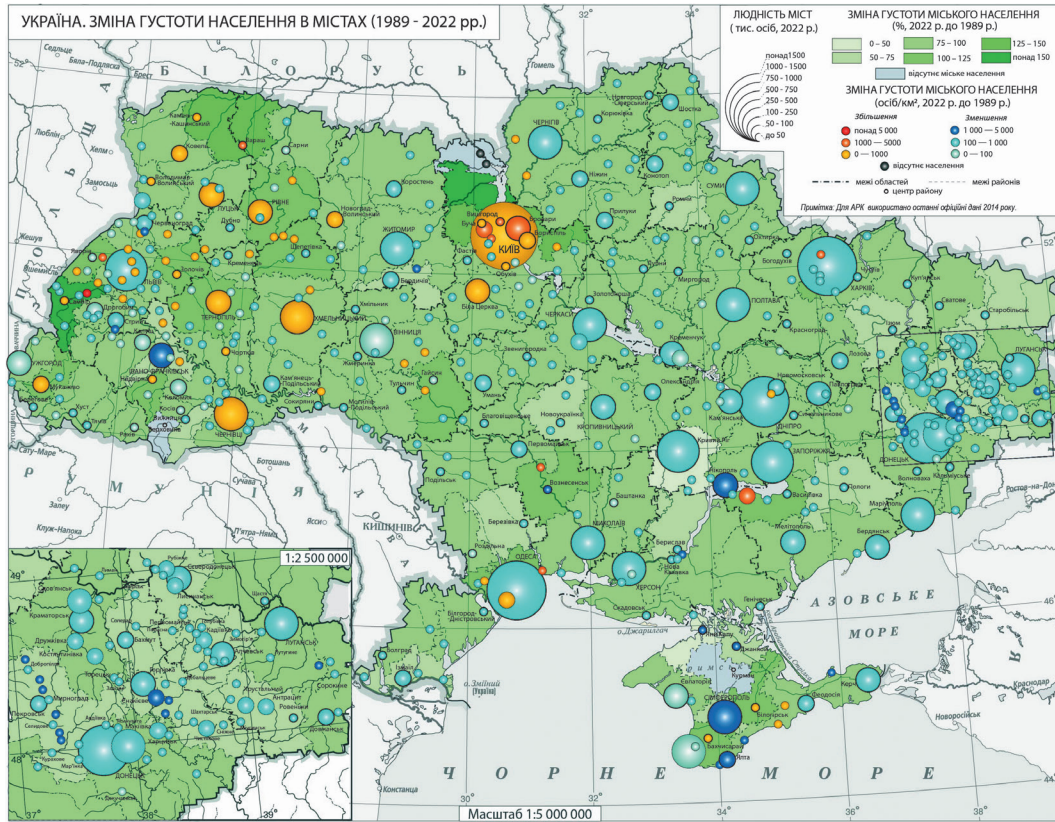

Рис. 3. Україна. Зміна густоти населення в містах (1989–2022 рр.)

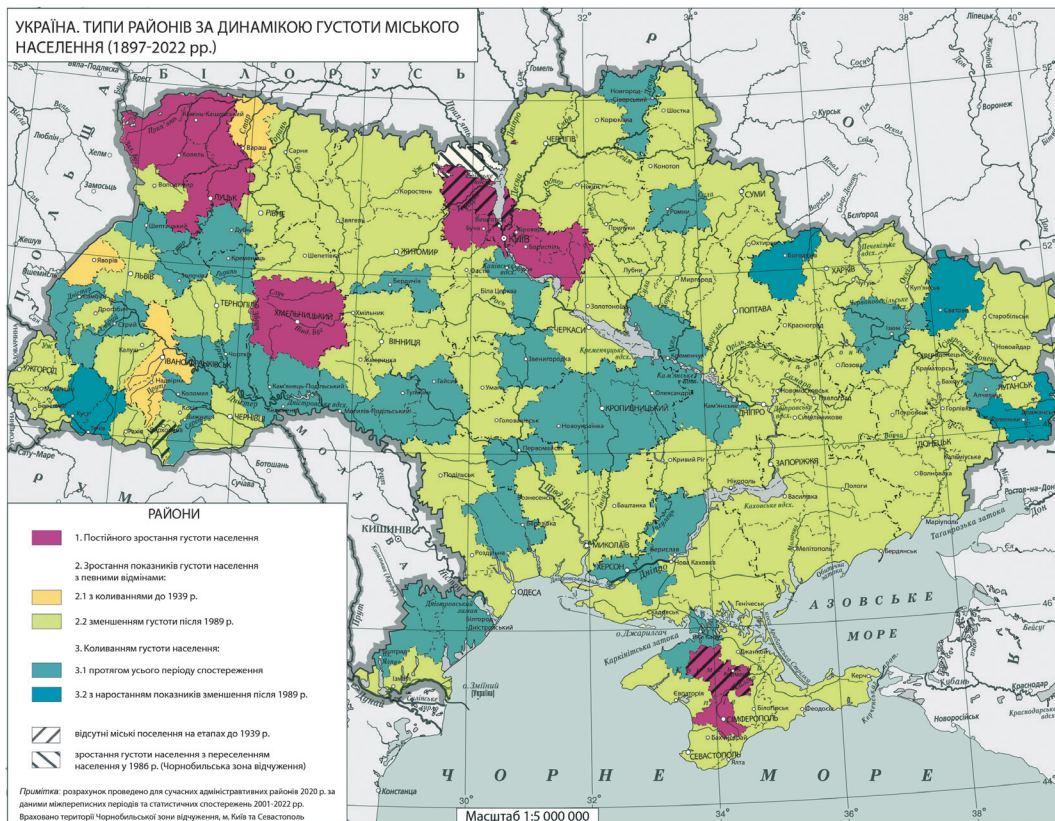

Рис. 4. Україна. Типи районів за динамікою густоти міського населення (1897–2022 рр.)

район, Бучанський район Київської області та Ялтинський район АР Крим.

Аналіз змін густоти міського населення та густоти міських поселень в Україні в період між 1897–2022 рр. відображає значний ріст та розвиток міської мережі, однак в порівнянні цих показників не завжди вони повністю корелюються між собою. Передумовами, що сформували таку ситуацію можна назвати промисловий розвиток (Донецької, Дніпропетровської, Луганської обл.), міграційні процеси й розвиток великих міст, географічне розташування (прибережні міста) та адміністративні зміни.

У регіональному розрізі відбулося різке зростання міського населення в регіонах індустріального розвитку. У Донецькій області за період 1926–1939 рр. цей показник зріс у 3,7 раза (з 0,65 до 2,42 млн осіб); в Луганській та Запорізькій — в 4,2 раза в кожній, у Дніпропетровській — у 3 рази.

Зазначимо, що за період 1989–2022 рр. у містах відбулося суттєве зменшення густоти населення. Лише у більшості обласних центрів та містах Західного регіону, в Білій Церкві, прилеглих до Києва поселеннях, та окремих невеликих за чисельністю населення містах відбулося збільшення густоти населення, тоді як у 311 містах відбувалось постійне зниження густоти населення. У 57 містах фіксувалось зростання густоти населення до 2001 р. з подальшим зниженням. Натомість у 35 містах, де відзначалось зниження густоти населення від 1989 до 2001 рр., фіксувалось зростання до 2022 р. Лише показники 28 міст продемонстрували постійне зростання густоти населення протягом всього періоду з 1989 до 2022 рр. Варто відзначити що для двох населених пунктів, міста Прип'ять та міста Чорнобиль не зафіксовано змін густоти

населення, не зважаючи що офіційно ці пункти не знято з реєстрації та вони не втратили статусу міст, хоча фактично являються безлюдними після аварії 1986 р. Місто Інгuleць у 2002 р. було офіційно приєднано до Кривого Рога, та фактично втратило свій статус. Найбільш помітне зростання густоти населення відбулося в обласних центрах західного регіону, у населених пунктах що тяжіють до Києва. Загалом за період 1989–2022 рр. у більшості міст України спостерігалось істотне зниження густоти населення (рис. 3).

Аналіз за міжпереписними періодами змін чисельності та густоти міського населення показують стійкі тенденції його зростання на рівні держави та її регіонів. Водночас динаміка густоти міського населення на рівні адміністративних районів виявляється неоднорідною та строкатою. Беручи до уваги, що зміни густоти міського населення, порівняно з показниками густоти міських поселень, є більш стабільними та наочними з позиції розвитку міських процесів, доцільним для виявлення повних трендів є розгляд саме цих показників. Детальний їх аналіз в межах адміністративних районів у різні міжпереписні періоди дозволяє простежити вплив урбанізаційних процесів на окремі території та виділити певні закономірності, що своєю чергою групуються у певні патерни змін — типів динаміки. Тобто аналізуючи весь відтинок змін у міжпереписні періоди можна говорити про додатні, від'ємні показники змін. Як уже відмічалось, кількість таких періодів у дослідженні складає 8. Проведений аналіз змін густоти за цими етапами дозволив виділити три основні типи районів за загальною динамікою густоти міського населення:

Таблиця 1. Типи адміністративних районів за змінами густоти міського населення

Тип районів за зміною густоти міського населення	Кількість районів за типом
Постійного зростання густоти населення	11
Зростання густоти населення з коливаннями густоти до 1939 р.	4
Зростання густоти населення з зменшенням густоти після 1989 р.	84
Зростання густоти населення з переселенням населення у 1986 р. (Чорнобильська зона відчуження)	1
Колівання густоти протягом усього періоду спостережень	33
Колівання густоти з наростанням показників зменшення після 1989 р.	6

1. Райони постійного зростання густоти — стабільне зростання густоти протягом усього періоду спостережень.

2. Райони зростання показників густоти населення з певними відмінами — загальна позитивна динаміка зростання для переважної більшості періодів додатних, але з можливими відхиленнями та певними тенденціями зменшення.

3. Райони з коливанням густоти населення — нестабільна динаміка без чіткого тренду, можливість наростання тренду на зменшення густоти.

Також на основі отриманих результатів виявлені певні підтипи змін густоти міського населення, які мають такі характеристики як:

1) коливання густоти до 1939 р. — нестабільність помічена на початкових етапах дослідження;

2) зменшення або передумови до зменшення показників густоти після 1989 р. — помічено від'ємні показники в останні один або два періоди;

3) втрата міського населення після 1989 р. — територія Чорнобильської зони відчуження, що призвело до відселення міського населення з м. Прип'ять та Чорнобиль.

Для районів в яких протягом декількох етапів не було зафіксовано міського населення в період 1897–1939 рр. застосовано окрему характеристику «відсутні міські поселення на етапах до 1939 р.» (3 райони — Верховинський, Вишгородський, Курманський). Застосування такої характеристики зумовлено підкресленням низького рівня урбанізованості територій, яка своєю чергою могла бути спричинена наявністю містечок, що не належали до статусу міст, відсутністю статусу міст чи селищ міського типу в окремих поселеннях. У результаті подальшого просторового аналізу вдалось провести розподіл типів адміністративних районів за зміною густоти міського населення (рис. 4, табл. 1).

Фактично райони, в яких протягом усього періоду спостережень показники густоти міського населення постійно зростали, розміщені навколо м. Києва (Вишгородський, окрім початкових етапів, Бучанський, Броварський, Бориспільський) та м. Києві, центральних районах АР Крим (Курманський, Сімферопольський), Хмельницькому та окремих районах Волинської (Ковельський, Камінь-Каширський, Луцький). Найбільша кількість типів районів

зі зростанням густоти населення та спаданням після 1989 р. характерна для 60 % районів. У них вбачається тренд до спадання в останні два періоди після 1989 р., хоча на рівні окремих поселень така тенденція цілком проглядалась з 1979 р. Особливим типом є категорія районів у яких відбувались амплітудні коливання густоти населення протягом усього періоду досліджень. Більшою мірою це території з давньою розвинутою міською мережею, що не отримали значного поштовху до стабільного зростання у ХХ — поч. ХХІ ст. Для 6 районів тип коливання густоти має тренд до посилення процесів зменшення густоти після 1989 р. Розташовані ці райони на кордонах України та в перспективі можуть зазнати найбільшого скорочення міського населення та міської мережі в майбутньому.

Висновки

Динаміка зміни густоти міського населення та міської мережі в Україні з 1897 по 2022 рр. засвідчує суттєве зростання та еволюцію міської мережі. Водночас ці показники не завжди корелюються на різних історичних етапах, які були розглянуті в дослідженні. Спостерігається тяглість історичних часів, тогочасних економічних, соціальних та просторових умов, що частково відображається у показниках динаміки міської мережі. Яскравим прикладом є динаміка густоти в містах України періоду 1989–2022 рр., де спостерігається суттєве зменшення густоти міського населення (311 міст), в той час ріст спостерігався тільки у 28 містах. Водночас якщо динаміка міської поселенської мережі пов'язана з адміністративними, історичними, економічними чинниками, наявністю людського ресурсу, то густота є більш динамічною, та такою, що показує стан та вплив на територію і розвиток міського населення. Тільки в 11 районах спостерігається позитивний тип росту густоти міського населення, у 89 районах — ріст відбувався, однак були присутні періоди зі зменшенням населення, для більшості таких районів цей період припав на останні три десятиліття. Коливання густоти без стабільних періодів зростання у більше ніж третини районів, може передувати зменшенню або трансформації міських просторів на цих територіях. У цілому підтверджується тренд на ріст значення великих міст (понад 250 тис. осіб) і перспективне зменшення ролі малих (менше

20 тис. осіб), що формує в територіальному вимірі можливу нову конфігурацію міської мережі, що буде посилюватись наслідками війни після 2022 р.

Новизна дослідження полягає в укладенні карт змін густоти міського населення та міських поселень у межах нових адміністративних районів України, а також виявлення типів районів за

особливостями зміни густоти міського населення за період поч. ХХ ст. п. чв. ХХІ ст. Результати роботи демонструють регіональні зміни міської мережі та підсумовують її розвиток до початку військової агресії з боку росії. У подальшому отримані результати можуть бути використанні в роботах регіонального планування, розробці стратегії розвитку міст.

Література [References]

1. Formation and development of the settlement network of Ukraine (cartographic analysis). Rudenko L.G., Bochkovska A.I., Vyshnia M.M. and others. Edited by Rudenko L.G. K.: Institute of Geography of the NAS of Ukraine. 2023. Kyiv. P. 160. [Формування і розвиток мережі поселень України (картографічний аналіз). Руденко Л. Г., Бочковська А. І., Вишня М. М. та ін. За редакцією Руденко Л. Г. К.: Ін-т географії НАНУ. 2023. 160 с.]
2. Settlements of the Russian Empire with 500 or more inhabitants, indicating the total available population and the number of inhabitants of the predominant religions, according to the first general census of 1897. St. Petersburg. 1905. [In Russian]. [Населенные места Российской империи в 500 и более жителей с указанием всего наличного в них населения и числа жителей преобладающих вероисповеданий, по данным первой всеобщей переписи населения 1897 г. Санкт-Петербург: типография «Общественная польза», 1905. 120 с.]
3. Zentralkommission, KK Statistische. “Allgemeines Verzeichnis der Ortsgemeinden und Ortschaften Österreichs nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. Dezember 1910.” 1915. URL: <https://digi.landesbibliothek.at/viewer/toc/AC03177788/352/-/>
4. State Committee of Statistics of Ukraine. (2003) The 2001 Ukrainian census. [In Ukrainian] [Державний комітет статистики України. Всеукраїнський перепис населення 2001 року.] URL: <https://2001.ukrcensus.gov.ua/>
5. Ya. Vermenych, & O. Androschuk. (2014). Changes in the administrative system of Ukraine in the 20th–21st centuries. Institute of History of Ukraine, NAS of Ukraine. Kyiv. 2014. P. 182. [Я. Верменич, О. Андрощук. Зміни адміністративного устрою України в ХХ–ХХІ ст. К.: Інститут історії України НАН України, 2014. 182 с.]
6. Mezentsev, J. Olynyk, & N. Mezentseva. (Ed.) (2017). Urban Ukraine: at the epicenter of spatial change. Kyiv: Phoenix. [In Ukrainian] [Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін : монографія / за ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. К.: Фенікс, 2017. 438 с.]
7. Dotsenko, A. I. (2010) Territorial organisation of settlement (theory and practice). National Academy of Sciences of Ukraine, RVPS of Ukraine, Kyiv: Phoenix. 536 с. [In Ukrainian] [Доценко А. І. Територіальна організація розселення (теорія та практика). К.: НАН України, РВПС України, К.: Фенікс, 2010. 536 с.]
8. Gladun, O. M., Kulyk, N.V., & Rudnytskyi, O. P. Ukraine, State: Population Size, Composition and Movement. Encyclopedia of the History of Ukraine. Vol. 1. Kyiv, 2018. P. 608. [Гладун О. М., Кулик Н. В., Рудницький О. П. Україна, держава: Чисельність, склад і рух населення. Енциклопедія історії України. Кн.1. К., 2018. 608 с.]
9. Rudenko, L. G., Bochkovska, A. I., Leiberyuk, O. M. (2022). Cartographic analysis of the development of the urban network of Ukraine. *Ukr. geogr. zhurn.* 2: 32–45. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2022.02.032> [Руденко Л. Г., Бочковська А. І., Лейберюк О. М. (2022). Картографічний аналіз розвитку міської мережі України. *Укр. геогр. журн.* 2: 32–45.]. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2022.02.032>
10. Pidgrushnyi, G. (2013). Importance of socio-economic development poles in the spatial organization of society. *Ukr. geogr. zhurn.* 4: 40–47. [In Ukrainian]. [Підгрушній, Г. П. (2013). Значення полюсів соціально-економічного розвитку у вдосконаленні територіальної організації суспільства. *Укр. геогр. журн.* 4: 40–47.]. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2013.04.040>
11. Pitiurenko, Y. I. (1972). Urban Development and Urban Settlement in the Ukrainian SSR (Peculiarities of Development and Accommodation, Typology, Territorial Systems and Prospects). Kyiv, Naukova Dumka. 187 p. [In Ukrainian] [Пітюренко Ю. І. (1972). Розвиток міст і міське розселення в Українській РСР (особливості розвитку і розміщення, типологія, територіальні системи і перспективи). К.: Наукова думка, 1972. 187 с.]
12. The formation and liquidation of districts: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine No. 807-IX of July 17, 2020. [Про утворення та ліквідацію районів: Постанова ВРУ від 17 липня 2020 року № 807-IX.]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#>
13. On the procedure for resolving certain issues of the administrative-territorial structure of Ukraine: Law of Ukraine No. 3285-IX of July 28, 2023. [Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України: Закон України від 28 липня 2023 № 3285-IX.]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>
14. Exchange, OCHA Humanitarian Data. “Ukraine—Subnational Administrative Boundaries” 2025, URL: <https://data.humdata.org/dataset/cod-ab-ukr>

15. All-Union Census of Population 1926. Vol. XII. Ukrainian Socialist Soviet Republic Right-Bank Sub-District, Left-Bank Sub-District. CSB of the USSR. Moscow, 1928. [In Russian]. [Всесоюзний перепис людності 1926. Т. XII. Українська Соціалістическа Советская республіка Правобережний подрайон, Левобережний подрайон. ЦСУ СССР. Москва, 1928.]
16. All-Union Census of Population 1926. Vol. XI. Ukrainian Socialist Soviet Republic: Steppe, Dnieper Industrial Subdistrict, Mining Subdistrict of the Central Statistical Bureau of the USSR Moscow, 1929. [In Ukrainian]. [Всесоюзний перепис людності 1926. Т. XI. Українська Соціалістична Радянська Республіка: Степ, Дніпрянський промисловий підрайон, Гірничий підрайон ЦСУ СРСР Москва, 1929 р.]
17. All-Union Census of Population 1926 Ukrainian Socialist Soviet Republic, results of the republic. Polissya. CSB of the USSR Moscow, 1929. [In Ukrainian]. [Всесоюзний перепис людності 1926 Українська Соціалістична Радянська Республіка, підсумки по республіці. Полісся. ЦСУ СРСР Москва, 1929 р.]
18. The population of the USSR on January 17, 1939: by districts, district centers, cities, working-class settlements and large rural settlements. (1941). Moscow. 226 p. [In Russian]. [Численность населения СССР на 17 января 1939 г.: по районам, районным центрам, городам, рабочим поселкам и крупным сельским населенным пунктам. Москва, 1941. 266 с.]
19. Results of the All-Union Census of 1959. Ukrainian SSR. Gosstatizdat of the Central Committee of the USSR, 1963. [Итоги Всесоюзной переписи населения 1959 года. Украинская ССР. Госстатиздат ЦСУ СССР, 1963].
20. Results of the All-Union Census of 1970. Population of the USSR, union and autonomous republics, regions and regions. Moscow. 1972. [In Russian]. [Итоги Всесоюзной переписи населения 1970 года. Численность населения СССР, союзных и автономных республик, краев и областей. Москва, 1972.]

**Стаття надійшла до редакції 20.10.2025,
прийнята до друку 12.11.2025.**

Rudenko, L. G.

Bochkovska, A. I.,

 0000-0001-5213-4973,

Leiberiuk, O. M.

Vyshnia, M. M.

 0000-0002-0931-5055, 0000-0002-0611-0935

Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

Regional Features of Changes in the Number and Density of the Urban Population of Ukraine for 125 Years (Cartographic Analysis)

UDC 314"1897/2022":911.375:912:528.9(477)(045)

According to the Russian Population Census, the main changes in the settlement system of the urban population of modern Ukraine occurred in 1897. These changes reflected many interesting and important factors, such as urban size, urban settlement density, and urban population density. Trends in urban population density in Ukraine for the period 1989–2022 were analyzed separately. The study aimed to identify regional differences in Ukraine using indicators of urban network density, urban population density, and cities for the period 1897–2022. The study's results are based on census and statistical data, which enabled the creation of 32 thematic maps. The series of maps enabled the identification of the main territorial changes in the dynamics of the urban network at the level of Ukraine's administrative districts. Trends in changes in urban population density within Ukrainian cities for the period 1989–2022 were studied separately. The cartographic results obtained for each period enabled us to distinguish six types of territories (districts) based on the specific patterns of changes in urban population density over the study period.

Keywords: *urban settlements, cities density, urban population density, urban population density, administrative districts, cartographic analysis, regional differences, GIS.*

For citation:

Rudenko, L. G., Bochkovska, A. I., Leiberiuk, O. M., & Vyshnia, M. M. (2025). Regional Features of Changes in the Number and Density of the Urban Population of Ukraine for 125 Years (Cartographic Analysis). *Ukrainian Geographical Journal*, 4(132): 81–89. [In Ukrainian] DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2025.04.081>

Copyright © 2025 Publishing House *Akademperyodyka* of the National Academy of Sciences of Ukraine.

The article is published under the open access license CC BY-NC-ND license